

Смагіна Таїса Миколаївна –

кандидат педагогічних наук, завідувач кафедри методики викладання навчальних предметів КЗ «Житомирський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти» Житомирської обласної ради.

Коло наукових інтересів: проблеми методики навчання суспільствознавчих предметів, компетентнісний підхід в освіті, освіта для сталого розвитку, проблеми освіти дорослих, громадянська освіта. Автор 10 посібників для системи післядипломної педагогічної освіти та 50 наукових і методичних статей, співавтор робочих зошитів для учнів 7 і 8 класів з історії України. Тренер Всеукраїнської громадської організації «Вчителі за демократію та партнерство».

e-mail: smagina1967@gmail.com

УДК 37.091.33:055.336.2

ДІАЛОГОВА ПЛАТФОРМА ЯК ЗАСІБ РЕАЛІЗАЦІЇ КОМПЕТЕНТІСНОГО УРОКУ

У статті розкрито особливості сучасного компетентнісного освітнього середовища та зроблено акцент на новому типі освітніх результатів – компетентності. Аналіз наукової літератури засвідчив, що концепт «діалогова платформа» є перспективним засобом реалізації сучасного компетентнісного уроку. Діалогова платформа розглядається як діяльнісне середовище сучасного компетентнісного уроку, що дає змогу учням творчо зреалізувати себе й отримати власну освітню продукцію. Тип і формат діалогової платформи залежить від теми уроку, цілей (очікуваних результатів або кінцевого освітнього продукту уроку) та прийомів, методів і технологій, якими вони будуть реалізовуватися для його створення. У публікації визначено основні умови створення діалогової платформи на уроці та визначено два основних принципи її роботи.

Ключові слова: компетентність; діалогова платформа; інтеракція.

Постановка проблеми. Компетентнісне освітнє середовище спонукає до встановлення нового типу освітніх результатів, які не зводяться до відтворення та ретрансляції знань та навичок, а спрямовані на здатність і готовність особистості користуватися ними для вирішення різноманітних проблем та діяльності.

Ці освітні результати називаються компетентностями та розглядаються як знання та вміння, що взаємопов'язані з ціннісними установками учня, його мотивами і ставленнями, та формують його життєві компетентності, необхідні для успішної самореалізації у житті, навчанні та праці [3].

Сучасний урок, зорієнтований на створення компетентнісного освітнього середовища, має конструюватися за двома напрямками: конструюванні змісту, що включає підбір навчальної інформації, і конструюванні процесу формування компетентностей (предметних, галузевих, ключових). Завданням такого уроку має стати створення учнями власного освітнього продукту – результату самостійної пізнавальної або творчої діяльності, самореалізації в освітньому середовищі уроку. Власний освітній продукт може бути предметним, загальнопредметним та метапредметним. Він залежить від цілей, визначених на уроці [6]. А. Хуторський освітній продукт розуміє, по-перше, як матеріальні та інтелектуальні продукти діяльності учня у вигляді текстів, малюнків, скрапбукінгів, скрайбінгів, інтерактивних плакатів, суджень,

тверджень аргументів, а по-друге – як зміну особистісних якостей учня. Тому науковець пропонує розглядати освітній продукт того, хто навчається, у взаємозв'язку його зовнішнього матеріалізованого вияву з внутрішніми особистісними якостями, які виявилися, розвивалися та формувалися під час його створення [7]. Ми приймаємо це як робоче визначення. Місцем створення такого продукту на уроці може бути діалогова платформа.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. На загальнодидактичному рівні урок як форму навчання вивчали Н. Волкова, А. Кузьмінський, В. Кукушин, І. Малафійк, В. Онищук, С. Пальчевський, О. Савченко, М. Фіцула та інші.

Проблеми вдосконалення та вдалого поєднання в уроці традиційного та інноваційного висвітлювали у своїх працях класики педагогічної думки і продовжують досліджувати сучасні науковці: А. Алексюк, Ю. Бабанський, О. Біляєв, М. Вашуленко, О. Горошкіна, Н. Голуб, М. Данилов, Т. Донченко, Я. Коменський, М. Махмутов, В. Мельничайко, В. Онищук, М. Пентилюк, К. Плиско, Л. Пирожено, О. Пометун, Д. Пузіков, М. Скаткін, В. Сухомлинський, М. Стельмахович, К. Ушинський та інші.

Однак поняття діалогова платформа уроку й умови її створення та реалізації на сучасному уроці не були предметом окремого наукового дослідження, чим й обумовлені тема та мета нашої статті.

Формулювання цілей статті. Метою статті є визначення поняття, умов створення та принципів реалізації діалогової платформи на сучасному компетентнісному уроці.

Вклад основного матеріалу. Сьогодення вимагає від сучасного учня не тільки оволодіти знаннями, а й набувати компетентності. Компетентності формуються послідовно, поступово під час вивчення різних предметів на всіх рівнях освітнього середовища.

Нова українська школа концептуальні засади реформування середньої школи визначає як вміння, що є спільними для всіх компетентностей: уміння читати й розуміти прочитане; уміння висловлювати думку усно й письмово; критичне мислення; здатність логічно обґрунтовувати позицію; ініціативність; творчість; уміння вирішувати проблеми, оцінювати ризики та приймати рішення; уміння конструктивно керувати емоціями, застосовувати емоційний інтелект; здатність до співпраці в команді [3]. Ми вважаємо, що такий методичний інструмент як діалогова платформа й допоможе сучасному вчителю вирішити зазначені завдання.

На нашу думку, *діалогова платформа* – це діяльнісне середовище сучасного компетентнісного уроку, що передбачає використання інтерактивних методів та прийомів навчання (навчальна дискусія, діалог, відеообговорення, ділові та рольові ігри, відкриті питання тощо).

Завдяки діалоговій платформі створюється таке навчальне середовище, що забезпечує можливість учням творчо зреалізувати себе й отримати власну продукцію. Тому саме діалогову платформу уроку можна розглядати як відхід від традиційного уроку, де учень отримує можливість самостійної діяльності, розвитку комунікативної, інформаційно-цифрової, загальнокультурної компетентностей (рис. 1).

Діалогова платформа може охоплювати частину уроку, цілий урок, або декілька уроків.

Ефективним на діалоговій платформі є розв'язування компетентнісно орієнтованих або ситуативних завдань, у процесі роботи над якими учні набувають знань, формують, визначають алгоритми створення понять, виводять закономірності.

Усвідомивши отримані знання та способи їх застосування в конкретних життєвих ситуаціях, учні фіксують їх у вигляді власного освітнього продукту, який може містити:

- різні способи вирішення однакових ситуацій;
- різні стратегії дій;
- версії та гіпотези щодо ситуацій;
- продукти діяльності інших учнів.

Тип і формат діалогової платформи залежить від теми уроку, цілей (очікуваних результатів), тобто кінцевого освітнього продукту уроку та прийомів, методів і технологій, якими вони будуть реалізовуватися для його створення.

Рис. 1. Місце діалогової платформи в освітньому середовищі

- Основними умовами створення діалогової платформи на уроці ми визначаємо:
- встановлення учнями конкретних цілей уроку (очікуваних результатів), орієнтованих на результат (освітній продукт);
 - реалізація змісту навчальної теми;
 - підготовка матеріалів для діалогової платформи;
 - організація діяльності учнів у процесі створення освітнього продукту;
 - оцінка діяльності учнів у процесі створення освітнього продукту.
- Робота на діалоговій платформі має базуватися на двох основних принципах:
- всі учасники діалогової платформи на уроці є рівними у спілкуванні;
 - діалогова платформа має сприяти розвиткові компетентностей (предметних, галузевих, ключових).

Визначення учнями власних очікуваних результатів на діалоговій платформі – це перший крок до усвідомлення своєї освітньої діяльності. Вміння визначати власні навчальні цілі сприяє розвитку відповідальної особистості [5]. Цілі, які визначаються на діалоговій платформі, можуть бути конкретнішими відносно цілей теми, внутрішніми, усвідомленими, орієнтованими на життєдіяльність.

Зміст та матеріали діалогової платформи мають відповідати змісту уроку в навчальній програмі курсу чи предмета.

У компетентісно орієнтованому навчальному середовищі змінюється акцент змісту навчання на діяльність самих учнів, їхнє внутрішнє зростання та розвиток. Ніяку зовні запропоновану інформацію не сприйме учень, якщо у нього немає мотивації та відсутній особистісно-значущий освітній процес.

У традиційному освітньому середовищі (монологічному навчанні) передається не досвід, а інформація, яка для учнів є чужою (готовою). Тому для багатьох з них втрачається цінність знань, отриманих з готової інформації. Очевидно, що без усвідомлення учнями механізму своєї діяльності неможливо отримати особистісно-значущих результатів.

Учень зможе самореалізуватися в освітньому середовищі, якщо йому будуть створені умови ставити власні цілі до теми або освітнього продукту, вибирати оптимальні форми і темпи навчання, індивідуальні способи навчання, здійснювати рефлексію власної освітньої діяльності.

Отже, на правильно організованій на уроці діалоговій платформі учень набуває досвід. Знаннєве інформаційне середовище, в якому проходить активна діяльність із створення освітнього продукту, перетворюється в особистісно значиме. У цьому середовищі учні:

- знають, що ...;
- знають, як ...;
- знають для чого ...

Створення освітніх продуктів на уроках – це ресурс для формування та розвитку компетентностей учнів.

Освітні продукти учнів різняться за розміром, змістом, глибиною.

Вчитель має організувати діяльність учнів на діалоговій платформі, застосовуючи сучасні методики й технології навчання. Педагог може й повинен запропонувати учням різні види діяльності при цьому важливо враховувати диференціацію навчання.

Вчитель забезпечує учням можливості для вибору власного шляху створення освітнього продукту. При цьому враховуються особливості навчальної теми, індивідуальні мотиви та особливості пізнавальної діяльності.

Учень у процесі створення власного освітнього продукту має зреалізувати свої можливості, побачити перспективу кінцевого результату.

Діяльність учня на діалоговій платформі можна проаналізувати, орієнтуючись на освітній продукт.

Наприклад, якщо йдеться про отримані раніше знання, то вчитель бере до уваги, як учень використовує їх, аргументуючи свою позицію на діалоговій платформі. Переконавання інших у своїй позиції – це вміння використовувати знання та оцінювати рівень готовності інших до сприйняття твоєї позиції.

Діалогова платформа дає можливість зворотного зв'язку, власного просування та оцінки власних можливостей. Вона дає можливість виявити власний досвід та проблеми відносно запропонованої теми уроку та освітнього продукту:

- 1) що я знаю про ситуацію ...;
- 2) як я маю діяти в даній ситуації ...;
- 3) чи є в мене варіанти вибору шляху дії ...;
- 4) хто мені може допомогти у виборі та прийнятті рішення ... (парна, групова робота);
- 5) прийняття індивідуального чи колективного рішення ...;
- 6) представлення результату.

Тому позиція вчителя на діалоговій платформі визначається нами як багатовимірне явище, що об'єднує знання, емоції, цінності, поведінку, які відображають психологічну та практичну готовність вчителя до взаємодії з учнями у процесі створення освітнього продукту.

На діалоговій платформі вчитель має стати модератором (від латин. *moderator* – стримую), тобто нейтральною особою, що керує процесом дискусії, направляє та систематизує аспекти, які обговорюються, але не виражає власної думки та не пристає на бік жодної зі сторін [1, с. 12].

Діалогова платформа на уроці – це особливий спосіб навчання, який забезпечує рух всіх учнів до пізнання нової інформації та отримання життєвого досвіду.

Сенс діалогової платформи в постійному відтворенні ситуації «комунікативного пізнання» через постановку навчальної проблеми, розв'язання практичних ситуацій та дослідницької діяльності.

Учні на діалоговій платформі мають можливість висловити власне бачення проблеми, висунути гіпотезу для її вирішення, побувати в образі учасника життєвої ситуації.

Діалогова платформа – це засіб організації пізнавальної діяльності та одночасно особливе комунікативне середовище уроку, яке забезпечує взаємодію, самореалізацію та

рефлексію особистості. Тому підбір методів, прийомів і технологій для діалогової платформи має вагомий вплив на результат освітнього продукту.

Так, організовуючи пізнавальну діяльність на діалоговій платформі з проблемної теми всього уроку, доречно використовувати метод «Акваріум» як форму діалогу (групової дискусії), який ефективний для обговорення теми у достатньо великому за кількістю учнів класі. Переваги «акваріуму» як методу полягає в тому, що він дає змогу всім учням брати участь у бесіді (дискусії).

Оскільки цей метод складніший, порівняно з іншими, то висвітливо деякі його особливості.

Так, передбачуваний порядок підготовки приміщення для реалізації цього методу включає розташування стільців у формі концентричних кіл: зовнішнього та внутрішнього.

Для того, щоб використати «Акваріум» на діалоговій платформі уроку, вчитель має з'ясувати:

- чи відповідає цей метод очікуваним результатам уроку з відповідною темою;
- який освітній продукт має отримати кожен учень, чи долучитися до створення загального;
- чи наявний фізичний простір дає можливість влаштувати «акваріум» [4, с. 110].

Цікавим для організації комунікативного середовища діалогової платформи є метод «Громадянське журі» (інакше – «суд присяжних»), англійською Citizens 'Jury. Громадянське журі – це метод консультування, який використовується для отримання освітнього продукту уроку.

Якщо діалогова платформа уроку створюється для об'єднання ідей (наприклад, підготовка спільної доповіді або рекомендацій) пропонуємо використати форсайт (від англ. *foresight* – погляд у майбутнє) – це систематична спроба зазирнути в довгострокове майбутнє політики, науки, законодавства, економіки та суспільства. Форсайт охоплює дії, орієнтовані на: мислення, обговорення, окреслення майбутнього [9].

Якщо освітнім продуктом діалогової платформи має стати аналіз, доречно використати метод «SWOT-аналіз». SWOT-аналіз є досить звичайною практикою у світі бізнесу. Великі корпорації використовують його, щоб оцінити й передбачити прибуток, розробити новий продукт, який буде запущений, а також зрозуміти, чому конкретний продукт не вдався. У тому ж ключі він може допомогти учням в оцінці багатьох аспектів їх особистості. Цей метод також можна використовувати як метод самоаналізу та мотивації [8].

До методик стратегічного планування належить роудмепінг. Він передбачає побудову так званих «дорожніх карт» Основний акцент роудмепінга – це інновації та нові технології. Складання дорожньої карти – це спосіб покрокового планування, що може допомогти досягти результату чи спрогнозувати його [8].

При створенні дорожньої карти як освітнього продукту на діалоговій платформі варто враховувати цикл Демінга, або PDCA (Plan-Do-Check-Act) (рис. 2).

Рис. 2. Цикл Демінга

Висновки та перспективи подальших досліджень. Використання діалогової платформи сприятиме реалізації мети повної загальної середньої освіти, яка передбачає: «всєбічний розвиток, виховання і соціалізацію особистості, яка здатна до життя в суспільстві та цивілізованій взаємодії з природою, має прагнення до самовдосконалення і навчання впродовж життя, готова до свідомого життєвого вибору та самореалізації, відповідальності, трудової діяльності та громадянської активності» [2].

Створення та реалізація діалогової платформи можливі за таких умов:

- використовувати групові та індивідуальні види діяльності в процесі створення освітнього продукту;
- оперативно застосовувати отримані знання в процесі створення власного чи колективного освітнього продукту (форсайт методи, «SWOT-аналіз», «дорожні карти»);
- врахування індивідуальних особливостей учнів (інтереси, переваги, мислення, пам'ять, уява);
- усвідомлення учнями результату виконаних дій (рефлексія).

Використані джерела

1. Вчимося самостійності : навч.-метод. посіб. / за загал. ред. Т. П. Спіріної ; автор. кол. : Ю. М. Галустян, А. В. Каравай, А. Б. Кочарян, Т. Д. Мельник. – К. : Видавництво ФОП Москаленко О. М., 2011. – 212 с.
2. Закон України «Про освіту» № 2145-VIII від 05.09.2017 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>
3. Нова школа. Простір освітніх можливостей [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mon.gov.ua>.
4. Пометун О. І. Енциклопедія інтерактивного навчання / О. І. Пометун. – К., 2007. – 144 с.
5. Урдзе Т. Посібник для фахівців з навчання дорослих [Електронний ресурс] / Т. Урдзе (Toms Urdze). – К. : ТОВ «Контекст Україна», 2016. – 84 с. – Режим доступу: <https://uk.wikipedia.org>
6. Hutorskoj A. V. Metapredmetnyj urok : metodicheskoe posobie. – М. : Izdatel'stvo «Jejdos»; Izdatel'stvo Instituta obrazovanija cheloveka, 2016. – 74 s.
7. Hutorskoj A. V. Obrazovatel'nyj produkt [Jelektronnyj resurs] // A. V. Hutorskoj. Personal'nyj sajt – Nauchnaja shkola. – Rezhim dostupa: http://khutorskoy.ru/science/concepts/terms/educational_product.htm
8. Ярош О. В. Розробка дорожньої карти інноваційного проекту як інструмент стратегічного менеджменту / О. В. Ярош // Вісник Хмельницького національного університету. – 2014. – № 6. – Т. 1. – С. 149–152.
9. SWOT-аналіз – основа формування маркетингових стратегій: навч. посіб. / за ред. Л. В. Балабанової. – 2-ге вид., випр. і доп. – К. : Знання, 2005. – 301 с. – Вища освіта XXI ст.

References

1. Vchymosia samostiinosti : navch.-metod. posib. / za zahal. red. T. P. Spirinoi ; avtor. kol. : Yu. M. Halustian, A. V. Karavai, A. B. Kocharian, T. D. Melnyk. – K. : Vydavnytstvo FOP Moskalenko O. M., 2011. – 212 s.
2. Zakon Ukrainy «Pro osvitu» N 2145-VIII vid 05.09.2017 [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>
3. Nova shkola. Prostir osvitnikh mozhlyvostei [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://mon.gov.ua>
4. Pometun O. I. Entsyklopediia interaktyvnogo navchannia / O. I. Pometun. – K., 2007. – 144 s.
5. Urdze T. Posibnyk dlia fakhivtsiv z navchannia doroslykh / T. Urdze (Toms Urdze) [Elektronnyi resurs]. – K. : TOV «Kontekst Ukraina», 2016. – 84 s. – Rezhym dostupu: <https://uk.wikipedia.org>
6. Hutorskoj A. V. Metapredmetnyj urok : metodicheskoe posobie. – М. : Izdatel'stvo «Jejdos»; Izdatel'stvo Instituta obrazovanija cheloveka, 2016. – 74 s.
7. Hutorskoj A. V. Obrazovatel'nyj produkt [Jelektronnyj resurs] // A. V. Hutorskoj. Personal'nyj sajt – Nauchnaja shkola. – Rezhim dostupa: http://khutorskoy.ru/science/concepts/terms/educational_product.htm
8. Yarosh O. V. Rozrobka dorozhnoi karty innovatsiinoho proektu yak instrument stratehichnoho menedzhmentu / O. V. Yarosh // Visnyk Khmelnytskoho natsionalnoho universytetu. – 2014. – N 6. – Т. 1. – С. 149–152.
9. SWOT-analiz – osnova formuvannia marketynhovykh stratehii : navch. posib. / za red. L. V. Balabanovoi. – 2-he vyd., vypr. i dop. – K. : Znannia, 2005. – 301 s. – Vyshcha osvita XXI st.

Смагина Т. М., кандидат педагогических наук, заведующая кафедрой методики преподавания учебных предметов КУ «Житомирский областной институт последипломного педагогического образования» Житомирского областного совета.

ДИАЛОГОВАЯ ПЛАТФОРМА КАК СРЕДСТВО РЕАЛИЗАЦИИ КОМПЕТЕНТНОСТНОГО УРОКА

В статье раскрыты особенности современной компетентностной образовательной среды и сделан акцент на новом типе образовательных результатов – компетентностях. Анализ научной литературы показал, что концепт «диалоговая платформа» является перспективным средством реализации современного компетентностного урока. Диалоговая платформа рассматривается нами как деятельностная среда современного компетентностного урока, создание которой позволяет учащимся творчески реализовать себя и получить собственную образовательную продукцию. Тип и формат диалоговой платформы зависит от темы урока, целей (ожидаемых результатов), конечного образовательного продукта урока, приемов, методов и технологий, которые будут использоваться для его создания. В публикации определены основные условия создания диалоговой платформы на уроке и установлены два основных принципа ее работы.

Ключевые слова: компетентность; диалоговая платформа; интеракция.

Smagina T., Candidate of Pedagogical Sciences (PhD), Head of the Department teaching methods teaching subjects of Communal institution “Zhytomyr regional institute of postgraduate pedagogical education” Zhytomyr regional council, Zhytomyr, Ukraine.

DIALOGUE PLATFORM AS A COMPETENT LEARNING REALIZATION

The article reveals peculiarities of the modern competent educational environment and emphasizes the new type of educational results – competence. The analysis of scientific literature has shown that the “dialogue platform” is a promising way of implementing a modern competence lesson. The dialogue platform is considered as an active environment for a modern competence lesson that allows students to creatively realize themselves and receive their own educational products. The type and format of dialogue platforms depend on the subject of the lesson, its goals (expected results), that is, the final educational product of the lesson and methods, techniques and technologies that will be implemented for its creation.

The dialogue platform can cover part of a lesson, a whole lesson, or several lessons.

Effective for the dialogue platform is the solving of competency-oriented or situational tasks in which students acquire knowledge, formulate and define algorithms for creating concepts, deduct regularities.

The teacher must organize the students’ activities on the dialogue platform by using modern teaching methods and technologies. A teacher can and must offer students various activities while taking into account the differentiation of education.

The teacher provides students with the opportunity to choose their own way of creating an educational product. In this case, the peculiarities of educational subjects, individual motives and peculiarities of cognitive activity are taken into consideration. Therefore, the position of the teacher on the dialogue platform is determined as a multidimensional phenomenon that combines knowledge, emotions, values, and behavior, which reflect the psychological and practical readiness of the teacher to interact with the students in the process of creating an educational product.

Keywords: competence; dialogue platform; interaction.